

CZU: 343.3/7(478)

DESPRE PLURALITATEA DE INFRACTORI ȘI PARTICIPAȚIA PENALĂ: ASPECTE OBIECTIVE ȘI SUBIECTIVE

Eugen BEJENARU

Institutul Național al Justiției

În articol sunt abordate probleme de drept penal în materia pluralității de infractori și participației penale. În urma analizei doctrinei penale moderne în materia participației penale, autorul sintetizează practica judiciară și formulează concluzii apte să fie implementate în știința dreptului penal. Atenție deosebită se acordă aspectelor obiective și subiective ale participației, se stabilește coraportul dintre pluralitatea de infractori și participația penală, ajungându-se la concluzia că categoria de pluralitate de infractori este mai largă decât cea a participației penale.

Cuvinte-cheie: *participație penală, pluralitate de infractori, faptă infracțională, intenție, imprudență, activitate comună, intenție unică.*

CONCERNING PLURALITY OF PERPETRATORS AND CRIMINAL PARTICIPATION: SUBJECTIVE AND OBJECTIVE ASPECTS

This scientific article is dedicated to some questions of penal matter concerning the criminal participation and plurality of perpetrators. The author has analyzed the modern penal doctrine regarding criminal participation, has examined the modern Precedent Law in this domain and has formulated some conclusions that can be implemented in the doctrine of the Substantive Criminal Law. Especially, a great attention is given to the objective and subjective aspects of criminal participation; the correlation between plurality of perpetrators and criminal participation is carried out. As a result, the author concluded that the category of plurality of perpetrators is larger than that of criminal participation.

Keywords: *criminal participation; plurality of perpetrators; criminal offence; intention; imprudence; joint activity; common intent.*

Introducere

În conformitate cu art.41 CP RM, participația penală reprezintă cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate.

În doctrina penală contemporană categoriile „pluralitate de infractori” și „participație penală” nu sunt noțiuni identice. Diversitatea de opinii doctrinare provoacă divergențe atât în știința penală, cât și în practica judiciară.

Noțiunea „pluralitate” implică totdeauna o corelare între anumite entități multiple și o anumită entitate singulară, aceasta din urmă constituind elementul de asociere a continuităților multiple. Contribuția fiecărei persoane în cazul pluralității de făptuitori are caracterul de antecedent, cauzat în procesul care a dus la realizarea faptei săvârșite.

Astfel, autorul român A.T. Moldovan prin pluralitate de infractori desemnează situația în care mai multe persoane săvârșesc o singură infracțiune. Cooperarea persoanelor este exprimată de intenția acestora de a realiza o anumită infracțiune împreună. Pluralitatea de infractori presupune contribuții efective care depind de latura obiectivă a infracțiunii și de voința comună de a coopera la săvârșirea unei infracțiuni [1, p.197].

Nu orice faptă comisă de mai multe persoane presupune și o pluralitate de infractori. Astfel, pluralitatea de infractori presupune colaborarea cu vinovăție a mai multor persoane în vederea săvârșirii unei infracțiuni [1, p.197-198]. Dacă nicio persoană dintre cele care au participat la comiterea faptei nu a acționat cu vinovăția cerută de lege, atunci nu se poate reține o pluralitate de făptuitori, iar fapta săvârșită fără vinovăție nu este considerată infracțiune. Dacă numai o persoană, dintre cele care au săvârșit infracțiunea, a acționat cu vinovăție, fapta reprezintă o infracțiune, iar pluralitatea de făptuitori devine pluralitate de infractori.

Pluralitatea de infractori se poate realiza în forme diferite:

- ✓ pluralitate necesară (naturală),
- ✓ pluralitate constituită și
- ✓ pluralitate ocazională (participația propriu-zisă și participația improprie).

Pluralitatea necesară sau *pluralitatea naturală* reprezintă forma pluralității de infractori în care cooperarea mai multor persoane la comiterea faptei este cerută chiar prin natura acesteia. Ca atare, anumite fapte prevăzute de legea penală nu pot fi săvârșite de o singură persoană, presupunând cooperarea mai multor persoane [1, p.198-199].

Pluralitatea constituită există când infracțiunea se săvârșește prin simplul fapt al inițierii sau constituirii unei organizații sau grupări interzise de legea penală, sau al aderării sau sprijinirii sub orice formă a acesteia, în scopul săvârșirii unor infracțiuni, independent de împrejurarea că ulterior aceste infracțiuni au fost sau nu comise (art.282, 283, 284 CP RM etc.). Pluralitatea constituită există indiferent dacă au fost săvârșite sau nu mai multe fapte infracționale dintre cele pe care și le-au propus cei care s-au constituit. Și în cazul pluralității constituite fiecare persoană este considerată că a săvârșit infracțiunea și va răspunde penal pentru aceasta ca autor.

Pluralitatea ocazională (participația propriu-zisă și cea improprie) este forma pluralității de infractori ce poartă numele de participație penală [1, p.197-199].

Denumirea *participație penală* este dată pluralității de infractori ce se realizează atunci când, deși o faptă poate fi săvârșită de o singură persoană ori de un număr determinat de persoane, ea este săvârșită ocazional de un număr mai mare de persoane decât acela care este necesar potrivit naturii faptei.

Rezultate și discuții

Explicația cooperării mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni constă, între altele, în aceea că se creează posibilitatea pentru o executare mai sigură și cu mai mulți sorți de reușită. Săvârșirea unei infracțiuni de două sau trei persoane asigură înlăturarea mai ușor a piedicilor, inclusiv a victimei și a persoanelor care s-ar opune infractorilor [2].

Astfel, participația penală crește pericolul social al faptei, iar riscul de prejudiciere a valorilor sociale este foarte avansat. Spre exemplu, în cazul săvârșirii infracțiunii de răpire a unei persoane în prezența pluralității de făptuitori va exista o probabilitate mai mare ca victima să nu opună rezistență. Deci, pluralitatea de făptuitori va avea un impact mai mare asupra conștiinței și voinței victimei, fapt realizat de către făptuitori, motiv din care în majoritatea cazurilor se purcede la o cooperare între două sau mai multe persoane, în sensul participării la săvârșirea acestei infracțiuni [3, p.121-131].

După autorul român M.Pocora, participația penală reprezintă o instituție complexă, în care există legătură subiectivă univocă între participanți, din sensul instigatorului și complicelui către autor [4]. Poziția subiectivă a celor trei nu este însă omogenă, pe unii dominându-i intenția, iar pe alții imprudența, ori chiar fără a avea vinovăție [4].

În opinia lui A.T. Moldovan, participația penală reprezintă acea formă de pluralitate de infractori, în care la comiterea faptei prevăzute de legea penală participă un număr mai mare de persoane decât este necesar. Deci, ea există atunci când o infracțiune prin conținutul ei legal poate fi săvârșită de o singură persoană, dar este comisă în mod concret și ocazional de mai multe persoane, fiecare cooperând cu acte care pot fi de natură diferită sau chiar de aceeași natură [1, p.201-203].

În acest context ni se impune ca relevant următorul caz din practica judiciară a Republicii Moldova, în baza căruia Plenul CSJ RM s-a expus în felul următor: „**Infracțiunea se consideră săvârșită cu participație complexă dacă la săvârșirea ei participanții au contribuit în calitate de autor, organizator, instigator sau complice. Este important ca, în afară de autor, la săvârșirea infracțiunii să participe, cel puțin, încă o persoană, care execută un alt rol decât autorul**”.

Astfel, instanța de fond a constatat că inculpatul C.Gh., în participație complexă cu minorul M.I., la 16 noiembrie 2007, aproximativ la ora 21.00, se aflau în s.Scoreni, r-nul Strășeni, ambii fiind în stare de ebrietate alcoolică. Premeditat, de comun acord, după un plan bine pregătit, cu repartizarea rolurilor, urmăreau scopul de a săvârși omor premeditat, victima preconizată fiind cet. R.M., a.n. 1948. C.Gh. vroia să se răzbu-ne pe R.M. pentru faptul că acesta anterior l-a denunțat organelor de drept precum că i-ar fi furat bunuri materiale din casa sa. Cu scopul de a-i sustrage armele pe care considerau că le posedă P.M., M.I. l-a chemat la poarta gospodăriei, iar când acesta s-a apropiat, C.Gh., intenționat, întru realizarea intenției de omor, a efectuat în direcția lui P.M. o împușcătură dintr-o armă de foc, în urma căreia victima a decedat.

Astfel, știind cu certitudine că M.I. este minor, urmărind scopul de a-i provoca acestuia din urmă dorința de a participa la infracțiune, C.Gh. l-a atras în activitate criminală, instigându-l la săvârșirea omorului cet. P.M. Prin acest fapt a influențat dăunător și negativ asupra educării și dezvoltării minorului ca personalitate.

În perioada de la 18 octombrie 2007 pînă la 13 ianuarie 2008, C.Gh. a purtat și a păstrat fără autorizația corespunzătoare arma de foc, care, conform raportului de expertiză nr.103 din 28.01.2008, este atipică, modificată din armă de vânătoare cu țeava lisă, de calibrul 16 mm, cu lovitură centrală, cu cocoșul exterior, de model „IJ-17”, prin retezarea țevii pînă la lungimea de 507 mm, cu care, la 16.11.2007, a săvârșit omorul cet.P.M.

M.I. a fost condamnat în baza art.42 alin.(5), art.145 alin.(1) Cod penal, cu aplicarea art.79 Cod penal, la 5 ani de închisoare, cu executarea pedepsei în penitenciar pentru minori. Soluția respectivă a fost motivată prin faptul că probele administrate confirmă, în mod obiectiv, vinovăția inculpaților în comiterea omorului intenționat al lui P.M., infracțiune la care C.Gh. a fost autor, iar M.I. – complice. Acesta din urmă a fost atras la comiterea omorului de către C.Gh., care știa cu certitudine că M.I. este minor. Această circumstanță denotă că fapta dată a fost comisă cu participație, prevăzută de art.41 Cod penal.

În cazul dat, M.I. și C.Gh. au cooperat la comiterea omorului lui P.M. în scopul de a-i sustrage armele, pe care acesta le avea asupra sa. În calitate de complice, M.I. a avut rolul de a-l striga pe P.M. ca acesta să iasă din casă, iar C.Gh. – de a-l împușca. S-a dovedit că vinovăția comună a făptuitorilor a fost de a săvârși acest omor și că acești doi au acționat prin comunitate de intenții. Ambii inculpați au sesizat că acționează în comun și fiecare dintre ei își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale și de acțiunile celuilalt participant. Ambii au acționat cu intenție directă. Ținând cont de aceste circumstanțe, Curtea de Apel a încadrat acțiunile de omucidere ale lui M.I. în prevederile art.42 alin.(5), 145 alin.(1) Cod penal și ale lui C. Gh. – în prevederile art.145 alin.(1) Cod penal. (Extras din decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție nr.1ra-16/10 din 19.01.2010) [5, p.74-94].

Într-o altă ordine de idei, doctrina subliniază că participația penală reprezintă acea formă de pluralitate de infractori, în care la comiterea faptei prevăzute de legea penală participă un număr mai mare de persoane decât este necesar. Deci, ea există atunci când o infracțiune prin conținutul ei legal poate fi săvârșită de o singură persoană, dar este comisă în mod concret și ocazional de mai multe persoane, fiecare cooperând cu acte care pot fi de natură diferită sau chiar de aceeași natură [1, p.197-198].

În acest context, un alt autor român, M.I. Mureșan, evidențiază în definiția proprie caracterul preponderent subiectiv al participației penale, Astfel, el consideră că participația constă în săvârșirea în comun de către două sau mai multe persoane a uneia și aceleiași infracțiuni, atunci când organizatorul, complicele și instigatorul își dau seama de caracterul infracțional al acțiunilor autorului [6, p.55-58]. Autorul citat subliniază: „Acolo unde lipsesc aceste trăsături caracteristice, lipsește și participația penală... Ori de câte ori o infracțiune este săvârșită prin activitatea mai multor persoane, care s-au înțeles în mod expres sau tacit în acest scop, înainte sau în timpul comiterii ei, există o participație penală, adică se susține că înțelegerea este condiția de bază a participației” [6, p.55-58].

Autorul român M.Pocora evidențiază mai multe doctrine juridico-penale moderne consacrate participației. Astfel, sunt elucidate mai multe aspecte interesante din doctrina franceză a participației care clasifică participația penală în trei forme, în funcție de gradul de organizare: participație prin juxtapunere, participație prin neglijență și participație prin înțelegere:

– *Participația prin juxtapunere* se caracterizează prin aceea că mai mulți indivizi participă la aceeași acțiune, însă fără a fi intervenit între ei o înțelegere prealabilă (de exemplu, cu ocazia unei încăierări între mai multe persoane, o persoană suferă mai multe vătămări, fără a se ști cine i le-a cauzat).

– *Participația prin neglijență* are în vedere situațiile răspunderii penale pentru fapta altuia. Deși este consacrat principiul răspunderii personale pentru săvârșirea unei infracțiuni, sunt situații în care aplicarea acestuia trebuie nuanțată (de exemplu, răspunderea angajatorului pentru infracțiunile săvârșite de angajat). Practic, în asemenea situații există o prezumție de răspundere penală a decidenților pentru faptele celor aflați în subordinea lor, în situația în care sunt îndeplinite și condiții subiective.

– *Participația prin înțelegere* există când, pentru săvârșirea uneia sau mai multor infracțiuni, există o înțelegere între făptuitori. În funcție de modalitatea înțelegerii stabilite, acest tip de participație se clasifică în *înțelegere simplă* (așa-zisa complicitate) și *înțelegere consolidată* (așa-zisa criminalitate organizată) [4].

În acest context, în literatură se evidențiază și clasificarea participației în funcție de criteriul contribuției participanților la săvârșirea faptei și producerea rezultatului, făcându-se diferențierea între formele principale de participație și formele secundare de participație:

1) *participația principală* – când prin contribuția participantului se realizează însuși conținutul infracțiunii – specific autorilor și coautorilor;

2) *participația secundară* – când contribuțiile participanților nu se înscriu în realizarea acțiunii sau inacțiunii ce reprezintă însăși fapta incriminată – specifică complicilor și instigatorilor [1, p.197-198].

În această ordine de idei, cu referire la prevederile legale ale pluralității de făptuitori, legea penală a Republicii Moldova consacră un capitol întreg. Astfel, în Capitolul IV din Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova, cu titlul „Participația” (art.41-49), este dată definiția participației penale, sunt indicați participanții la infracțiune și se stabilesc formele participației. Mai mult, prin consacrarea în Partea generală a legii penale a circumstanței agravante „săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participație” (lit.c) alin.(1) art.77 CP RM) și în Partea specială a legii penale în componentele de infracțiuni calificate ale variantelor agravate: săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane și de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală, legiuitorul scoate în evidență pericolozitatea sporită a comiterii infracțiunii prin asocierea eforturilor mai multor persoane [3, p.121-131].

În acest sens, ne ajută și practica judiciară a Republicii Moldova. În special, Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova s-a expus cu privire la participația penală în felul următor: **cooperarea cu intenție a două sau mai multe persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate se consideră participație (art.41 CP)** [5, p.74-94]. Vom aduce în acest sens unele cazuri relevante:

- *V.E., ocupând funcția de director al școlii din s.Plopi, a exercitat această funcție din 16 iulie 1989 până în 01 noiembrie 2006, fiind persoană cu funcție de răspundere. Folosindu-se intenționat de situația de serviciu, având dreptul de a numi și de a elibera din post personalul didactic auxiliar, precum și personalul tehnico-administrativ, din interes personal și material, l-a angajat pe soțul său, V.P., în anul de studii 2002-2003, ca lucrător auxiliar la bucătărie pentru care i-a fost achitat salariu în mărime de 1305 lei 48 bani; în același an de studii V.P. a fost numit laborant de chimie, funcție pe care intenționat nu a îndeplinit-o, însă i-a fost achitat salariu în mărime de 1305 lei 48 bani. În anii de studii 2000-2002, V.P. a fost angajat în calitate de laborant de fizică, cu toate că nu a îndeplinit această funcție, pentru care i-a fost achitat salariu în sumă de 1547 lei 25 bani.*

Aceeași V.E. a angajat-o, în anii de studii 2002-2003, 2003-2004, pe H.V., care este sora ei, în funcția de soră medicală și în calitate de garderobieră. Deși H.V. nu a îndeplinit aceste funcții, i-a fost achitat salariu în mărime de 2445 lei 33 bani, iar în anul de studii 2003-2004 H.V. a fost angajată în calitate de ajutor de educator. Cu toate că H.V. nu a îndeplinit această funcție, i-a fost achitat salariu în mărime de 530 lei 03 bani. În anul de studii 2005-2006, H.V. a fost angajată în calitate de laborant de fizică și, deși nu a îndeplinit această funcție, i-a fost achitat salariu în mărime de 3773 lei 48 bani. (Extras din decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr. Ira-451/08 din 19.03.2008)

Dacă două sau mai multe persoane nu au realizat în comun latura obiectivă a infracțiunii (nici în întregime, nici măcar parțial), ele nu pot fi considerate coautori, iar cele comise nu pot fi calificate ca participație simplă.

- *R.V. a fost condamnat pentru faptul că, activând, conform ordinului nr.206 „f” din 11 iunie 2004, în funcția de șef al secției poliției criminale a Comisariatului Raional de Poliție Hâncești, având statut de ofițer de urmărire penală, fiind persoană cu funcție de răspundere, căreia i s-au acordat anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice, a comis infracțiunile de corupere pasivă și de abuz de serviciu în următoarele împrejurări:*

În perioada octombrie 2005 – 24 martie 2006, fiind sesizat verbal de către inspectorul secției poliției criminale a CRP Hâncești, șeful major de pază al „Detașamentului pază Paramilitară”, A.B., și de către șefa depozitului Companiei de stat „Poșta Moldovei”, or. Hâncești, A.G., despre sustragerea, săvârșită la 26 august 2005, de către V.S. a trei telefoane fixe și a 100 de dolari SUA din depozitul nominalizat, urmărind scopul pretinderii și primirii, prin extorcare, a bunurilor ce nu i se cuvin, contrar cerințelor art.57 alin.(2) pct.1), art.263 alin.(5) CPP, prevederilor art.12 pct.3) din Legea nr.416 – XII din 18 decembrie 1990 cu privire la poliție, precum și prevederilor imperative ale pct.10 și 12 din Ordinul comun nr.124/319/46/172 – O/101 din 26 august 2003, în interes personal și material, nu a înregistrat în CRP Hâncești informația parvenită cu privire la infracțiune pentru examinarea și adoptarea hotărârii în conformitate cu prevederile art.274 CPP. Astfel, la 15 februarie 2006, R.V., fără a avea spre examinare în ordinea art.274 CPP materiale aferente furtului care ar fi fost comis la 26 august 2005 de către V.S., având scopul de a realiza intențiile sale criminale, aflându-se în biroul său de serviciu, prin amenințare cu pornirea urmăririi penale și privarea de libertate, a primit în scris explicație de la V.S., prin care acesta a recunoscut comiterea sustragerii a trei

telefoane fixe și a 100 de dolari SUA din depozitul Companiei de stat „Poșta Moldovei”, or. Hâncești. Ulterior, la 28 martie 2006, pe la ora 09.00, R.V., aflându-se în biroul de serviciu, amplasat în sediul CRP Hâncești din or. Hâncești, str. M.Moraru 93, și având ca temei explicația din 15 februarie 2006, conform căreia V.S. își recunoaște vina în comiterea furtului din depozitul Companiei de Stat „Poșta Moldovei”, or. Hâncești, i-a cerut acestuia ca, până la 29 martie 2006, să recupereze paguba materială în sumă de 1700 lei. Tot atunci, prin amenințare cu pornirea urmăririi penale și tragerea la răspundere penală conform art.186 CP, R.V. a pretins, prin extorcare, de la V.S. bunuri materiale, și anume – 20 l de benzină, care, la acel moment, valoarea 218 lei, pentru a nu îndeplini atribuțiile sale de serviciu la înregistrarea și examinarea sesizării despre infracțiune. Asemenea acțiuni de pretindere, prin extorcare, de la V.S. a bunurilor materiale s-au repetat și la data de 29 martie 2006, în jurul orei 16.00. Conform rechizitorului, C.A. a fost învinuită de comiterea infracțiunii prevăzute de art.327 alin.(1) CP, precum că ea, activând în funcția de inspector al secției poliției criminale a Comisariatului Raional de Poliție Hâncești, conform ordinului nr.115ef din 29 aprilie 2005, având statut de ofițer de urmărire penală și fiind persoană cu funcție de răspundere, căreia i s-au acordat anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice, prin participație simplă, în coautorat cu șeful secției poliției criminale a Comisariatului Raional de Poliție Hâncești, R.V., a comis infracțiunea prevăzută de art.327 alin.(1) CP. Și anume: că în luna octombrie 2005 C.A. a fost sesizată verbal de către șeful major de pază al „Detașamentului pază Paramilitară”, A.B., iar ulterior de către șefa depozitului Companiei de stat „Poșta Moldovei”, or. Hâncești, A.G., despre sustragerea, la 26 august 2005, de către V.S. din depozitul dat a trei telefoane fixe și a 100 de dolari SUA; că, în aceeași perioadă de timp, C.A., acționând intenționat și cunoscând cu certitudine că infracțiunea despre care i s-a comunicat se atribuie la categoria de infracțiuni grave și presupunând că această infracțiune nu va putea fi descoperită, de comun acord cu R.V., în interes personal, urmărind scopul diminuării artificiale a numărului de crime grave nedescoperite din sectorul lor de activitate și voalării incompetenței sale profesionale, manifestate prin imposibilitatea de a stabili făptuitorul infracțiunii, au tănuit de la înregistrare infracțiunea în cauză. (Extras din decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție nr.1ra-336/08 din 25.03.2008) [5, p.74-94].

Într-o altă ordine de idei, după autorul român A.T. Moldovan, participația penală există atunci când sunt îndeplinite următoarele condiții:

1. Să se fi comis o faptă prevăzută de legea penală, indiferent dacă aceasta a fost consumată sau a rămas în faza de tentativă sau pregătire.

2. La comiterea faptei să-și fi adus contribuția mai multe persoane decât ar fi fost necesar potrivit naturii faptei. Contribuția făptuitorilor la săvârșirea faptei poate consta în acte de executare – directă sau nemijlocită – de autor, sau de înlesnire, sprijinire materială sau morală – de complice, sau de determinare la săvârșirea infracțiunii – de instigator. Indiferent de modalitatea în care participanții își aduc contribuția la săvârșirea faptei, este considerată îndeplinită condiția cooperării mai multor persoane la comiterea faptei.

3. Legătura subiectivă între participanți este o altă condiție, adică toți participanții trebuie să fie animați de aceeași voință de a săvârși fapta prevăzută de legea penală.

4. Existența participației este condiționată de calificarea faptei comise prin contribuția mai multor persoane ca infracțiune. Deci, fapta trebuie săvârșită de către cel puțin unul dintre participanți cu vinovăția cerută de lege [1, p.201-203].

În opinia autorului X.Ulianovshi, pentru ca să existe o participație penală trebuie să fie îndeplinite următoarele condiții:

- să existe pluralitate de făptuitori;
- să existe o legătură subiectivă (coeziunea psihică) între participanți;
- fapta să fie săvârșită în cooperare materială sau intelectuală;
- săvârșirea aceleiași fapte prevăzute de legea penală;
- cooperarea mai multor persoane să nu fie cerută de conținutul legal al infracțiunii [6, p.55-58].

Astfel, participația penală este posibilă cu respectarea următoarelor condiții:

– condiții ce vizează *aspectul obiectiv*, și anume: să fie comisă o infracțiune consumată, ori rămasă în faza de tentativă ori de pregătire de această infracțiune;

– condiții ce vizează *aspectul subiectiv*, și anume: la comiterea acestei infracțiuni să-și fi adus contribuția mai multe persoane (cel puțin două) și condiția ce privește legătura subiectivă dintre participanți, mai precis – toți participanții trebuie să manifeste intenție.

Aceste condiții trebuie întrunite cumulativ, iar lipsa oricăreia dintre ele atrage inexistența participației penale.

Activitatea în comun este nu altceva decât o interacțiune care, de fapt, este o prerogativă a psihologiei, aspect ce ține de latura subiectivă și înseamnă *activitatea când fiecare participant prin acțiunile sale contribuie la săvârșirea infracțiunii*. Așadar, participanții pot acționa atât ca coautori, atunci când fiecare dintre ei concomitent sau în timp diferit, *total* sau *partial*, execută latura obiectivă a infracțiunii, cât și cu împărțirea rolurilor, când latura obiectivă este executată doar de autor, iar ceilalți participanți activează în calitate de organizatori, instigatori sau complici.

Acțiunea trebuie comisă împreună sau în comun, adică persoanele respective să săvârșescă acțiunea care face parte din latura obiectivă a conținutului infracțiunii. De exemplu, la tâlhărie acela care imobilizează victima pentru ca altul să-i sustragă bunurile aflate asupra sa este coautor.

Autoratul reprezintă forma de participație penală în care o persoană săvârșește prin acte de executare fapta prevăzută de legea penală. Autor este cel care săvârșește acțiunea (inacțiunea) prevăzută în norma incriminătoare, singur, în mod nemijlocit, indiferent că a comis-o cu intenție, culpă, a luat singur hotărârea infracțională și nu a fost sprijinit la comiterea infracțiunii de nicio persoană [1, p.197-198]. Autoratul, ca formă de participație, presupune cooperarea mai multor persoane la comiterea infracțiunii ca instigator sau complice.

Coautoratul reprezintă forma de participație în care, la comiterea unei fapte prevăzute de legea penală, și-au adus contribuția în mod nemijlocit două sau mai multe persoane. Coautoratul nu necesită prezența altor participanți, cum ar fi instigatori și complici, însă nu-i exclude în mod automat. Coautoratul presupune contribuția a cel puțin două persoane la comiterea faptei prevăzute de legea penală, această contribuție reprezentând în fapt elementul material al laturii obiective a respectivei infracțiuni. Acțiunea coautorilor de executare nemijlocită a infracțiunii nu trebuie să fie identică, fiind necesar să se completeze doar într-o acțiune unică. Sunt acte de coautorat, spre exemplu, loviturile aplicate de mai multe persoane victimei infracțiunii, dacă a existat o rezoluție infracțională (hotărâre infracțională) comună, de omor, chiar dacă nu toate loviturile aplicate au fost mortale [1, p.199-200]. Coautorii sunt persoanele care au cooperat ocazional și în baza unei legături subiective, cu acte de executare (nemijlocit), la comiterea în comun a aceleiași infracțiuni [1, p.197-198].

În teoria dreptului penal și în practica judiciară a Republicii Moldova, *autori ai infracțiunii* sunt recunoscuți:

- cei care săvârșesc nemijlocit infracțiunea (reieșind din prevederile alin.(2) art.42 CP RM);
- cei care participă nemijlocit la săvârșirea infracțiunii împreună cu alte persoane (coautori);
- cei care săvârșesc infracțiunea prin intermediul altor persoane care nu pot fi supuse răspunderii penale

în virtutea unor circumstanțe prevăzute de legea penală (art.42 alin.(2) CP RM), cum ar fi, spre exemplu, săvârșirea unei fapte infracționale prin intermediul unui copil minor sub vârsta răspunderii penale sau prin intermediul unei persoane care suferă de o boală sau tulburare psihică, care o privează de capacitatea de a discerne între bine și rău, de a chibzui, de a alege și de a-și dirija propriile fapte.

Autorul român M.Pocora concluzionează că legislațiile penale ale diferitelor state disting între autor, coautor, complice, instigator sau așa-numiții „encubidores” (Codul penal spaniol), care, având cunoștință de o infracțiune, fără să fi participat ca autori sau complici, intervin după săvârșirea acesteia, ajutând făptuitorul să se folosească de produsul infracțiunii, ștergând urmele acesteia pentru a împiedica descoperirea sau asigurând scăparea făptuitorului. Definițiile date formelor de participație penală sunt variate, astfel că prin complicitate se poate înțelege atât ajutorul sau asistența oferită, cât și simpla promisiune de ajutorare. Ori, așa cum se poate observa, ceea ce în legislația românească și în cea a Republicii Moldova se numește autor al infracțiunii de favorizare, în legislația spaniolă este nu altceva decât formă a participației penale [4].

Referitor la *aspectele subiective ale participației penale*, după A.T. Moldovan, *criteriul atitudinii psihice față de rezultatul faptei comise* se distinge între participația proprie și participația improprie:

- Participația proprie, sau perfectă, ori propriu-zisă, se caracterizează prin aceea că toți participanții acționează cu aceeași formă de vinovăție la săvârșirea infracțiunii.
- Participația improprie, sau imperfectă, presupune ca participanții la săvârșirea infracțiunii să nu acționeze cu aceeași formă de vinovăție (unii cu intenție, alții din imprudență, intenție fără vinovăție) [1, p.197-198].

Nu întotdeauna este necesar ca toți participanții să cunoască despre activitatea infracțională a altora [6, p.55-58]. De exemplu, pentru existența participației penale nu e necesar ca complicile să cunoască despre

activitatea infracțională a organizatorului și instigatorul – despre activitatea infracțională a complicelui. În acest caz, pericolul social se exprimă prin aceea că acțiunile tuturor sunt legate de activitatea autorului.

Nu se consideră, de asemenea, participație, dacă autorul nu este informat despre ajutorul celorlalți participanți, dar nici aceștia nu știu despre activitatea autorului. Însă, dacă măcar unul dintre ei știa despre activitatea autorului, numai în acest caz se afirmă că există participație. Astfel, autorul M.I. Mureșan concluzionează: „*Participația poate fi și fără înțelegere prealabilă*” [6, p.55-58].

Într-adevăr, pentru realizarea legăturii subiective nu este necesară o înțelegere prealabilă. Autorul citat *supra* susține următoarele: „*Legătura dintre participanți nu poate genera concluzia că există o vinovăție comună a acestor persoane, fiindcă vinovăția este strict individuală, proprie fiecărui participant, condiție indispensabilă răspunderii penale individuale*” [6, p.55-58] (sublinierea ne aparține – n.a.).

În cazul participației trebuie să existe o intenție comună, pentru ca infracțiunea să fie calificată, dar motivele și scopul nu-i neapărat să fie la toți aceleași. Înțelegerea despre săvârșirea infracțiunii în comun ori punerea la cunoștință despre intenția infracțională a autorului nu înseamnă și o coincidență obligatorie a motiului și scopului, cu privire la toți participanții.

Reieșind din cele relatate de M.I. Mureșan, concluzionăm că indiferent de contribuția personală a fiecărui din infractori, cu toate că motivele infracțiunii pot fi diferite (de obicei, ele se deosebesc), voința comună a infractorilor de a realiza împreună o anumită faptă rămâne a fi crucială. Cu alte cuvinte, nu ne interesează, sub aspectul îndeplinirii condiției subiective a participației, dacă participanții au fost influențați de același motiv și au urmărit același scop ori au fost impulsionați de motive sau scopuri diferite. De precizat că motivele și scopurile personale se vor lua în considerare separat la aprecierea faptei infracționale pentru fiecare participant în parte (spre exemplu, organizatorul unui omor la comandă se călăuzește de motivul de răzbunare sau de un alt motiv personal, pe când autorul faptei infracționale o va săvârși din interes material, deoarece a fost convins să săvârșească această faptă contra plată).

Totodată, se mai constată că la săvârșirea infracțiunilor, în componența cărora se cere un scop special ori motiv special, pentru existența participației este necesar ca persoanele care săvârșesc împreună infracțiunea să acționeze din același motiv și să urmărească scopul prevăzut de lege, deoarece toți participă la săvârșirea aceleiași infracțiuni. Toți participanții trebuie să fi cunoscut motivul și scopul, chiar dacă numai unul dintre ei l-ar fi urmărit.

Mai mult, existența participației implică în mod obligatoriu săvârșirea faptei cu aceeași formă de vinovăție de către participanți. În acest context, participant la infracțiune este considerat acela *care știa despre prezența acestor scopuri și motive și înfăptuia, în mod conștient, această acțiune*.

Astfel, ne solidarizăm cu autorul român M.I. Mureșan care identifică că, sub aspect subiectiv, existența și caracterul participației penale sunt determinate de existența unei duble legături psihice între participanți:

- pe de o parte, *voința lor comună de a coopera la săvârșirea aceleiași infracțiuni,*
- pe de altă parte, *scopul sau rezultatul comun urmărit de participanți prin săvârșirea faptei* [6, p.55-58].

Favorizarea infractorului, în sensul legii penale actuale (323 CP RM), sub raportul elementului subiectiv se comite cu intenție care este caracterizată prin îngreunarea sau zădărnicierea urmăririi penale, a judecării sau executării pedepsei, fie prin asigurarea pentru infractor a folosului sau a produsului infracțiunii; reaua-credință a favorizatorului implică, pe de o parte, știința de a săvârși o infracțiune, iar, pe de altă parte, reprezentarea că ajutorul se prestează unui infractor cu scopul de a compromite opera de înfăptuire a justiției penale.

Într-un alt context vom sublinia că infracțiunea se consideră săvârșită cu *participație simplă* dacă la săvârșirea ei au participat în comun, în calitate de coautori, două sau mai multe persoane, fiecare realizând latura obiectivă a infracțiunii.

Însă, legiuitorul autohton în mai multe norme juridico-penale din Partea specială a Codului penal a ezitat să identifice contribuția coautorului la săvârșirea actului infracțional și nu a fixat o reglementare distinctă pentru această instituție, deoarece fiecare coautor este totodată și autor. Astfel, în conformitate cu prevederile alin.(2) art.42 CP RM, autor este persoana care săvârșește în mod nemijlocit fapta prevăzută de legea penală, precum și persoana care a săvârșit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de Codul penal.

În acest sens, autoarea D.Gurev precizează: „*Coautor este persoana care nemijlocit a participat împreună cu una sau mai multe persoane la săvârșirea infracțiunii...Pentru recunoașterea calității de coautor este suficient ca persoana doar parțial să fi executat acțiuni prevăzute de dispoziția normei Părții speciale a*

Codului penal, aceste acțiuni pot fi tehnic diferite și executate la interval de timp diferit, însă împreună ele trebuie să formeze nemijlocit latura obiectivă a infracțiunii" [3, p.121-131]. Astfel, ea opinează: „Coautorii pot executa concomitent fie întreaga latură obiectivă a infracțiunii, fie o parte din ea” [Ibidem].

Aspecte subiective novatoare ale participației penale suscită opinia doctrinară ce aparține autoarei D.Gurev: „Deoarece ultima etapă a acțiunii principale a răpirii unei persoane este identică cu infracțiunea de privațiune ilegală de libertate, în scopul unei încadrări juridice corecte, este necesar de analizat atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă, ceea ce concordă cu principiul incriminării subiective stipulat de art.6 CP RM” [Ibidem]. D.Gurev evidențiază trei ipoteze posibile:

– cazul în care făptuitorul cunoștea din timp despre săvârșirea infracțiunii de răpire a persoanei – participația simplă – încadrarea juridică va fi în conformitate cu lit.e) alin.(2) art.164 CP RM, deoarece în acest caz există o înțelegere prealabilă între făptuitori cu repartizarea rolurilor;

– cazul în care unul dintre făptuitori nu cunoștea din timp, însă în momentul privării ilegale de libertate a victimei își dă seama de acțiunile săvârșite anterior de ceilalți făptuitori și le acceptă – calificarea faptei se va face de asemenea potrivit lit.e) alin.(2) art.164 CP RM;

– cazul în care unul dintre făptuitori nu cunoștea din timp și nici nu a avut cum să afle despre capturarea și deplasarea victimei – se va reține alin.(1) art.166 CP RM, când el în mod individual lipsește ilegal victima de libertate și lit.d) alin.(2) art.166 CP RM, dacă privarea ilegală de libertate este săvârșită împreună cu alți făptuitori.

În opinia acestui autor, atitudinea intelectual-volitivă a făptuitorului îmbracă forma intenției (directe sau indirecte), în exclusivitate, de privare ilegală de libertate [Ibidem].

Poate fi considerat coautor și persoana care este prezentă la săvârșirea unor acțiuni adiacente prevăzute de norma penală. Pentru a o trage la răspundere penală este necesar a demonstra intenția ei de a săvârși infracțiunea.

D.Gurev manifestă dezacord cu formularea agravantei prevăzute la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM, și anume: *răpirea unei persoane de două sau mai multe persoane*, susținând că este neîntemeiat să considerăm că circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane” se aplică doar în cazurile în care infracțiunea e săvârșită în coautorat; aceasta deoarece legiuitorul nu utilizează sintagma „săvârșirea infracțiunii în coautorat” sau „de doi sau mai mulți subiecți ai infracțiunii”. În așa mod, înțelesul noțiunii „de două sau mai multe persoane” ca circumstanță agravantă este mult mai larg decât al noțiunii „participație simplă”.

Concluzii

1. Participația penală cește pericolul social al faptei, iar riscul de prejudiciere a valorilor sociale este foarte avansat și reprezintă cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate.

2. În doctrina penală contemporană categoriile „pluralitate de infractori” și „participație penală” nu sunt noțiuni identice.

3. Pluralitatea de infractori desemnează situația în care mai multe persoane săvârșesc o singură infracțiune și presupune contribuții efective care depind de latura obiectivă a infracțiunii și de voința comună de a coopera la săvârșirea unei infracțiuni.

4. În afară de autor, la săvârșirea infracțiunii să participe, cel puțin, încă o persoană, care execută un alt rol decât autorul.

5. Participația penală este posibilă cu respectarea următoarelor condiții: condiții ce vizează aspectul subiectiv, și anume: să fie comisă o infracțiune consumată, ori rămasă în faza de tentativă ori de pregătire de această infracțiune; condiții ce vizează aspectul subiectiv, și anume: la comiterea acestei infracțiuni să-și fi adus contribuția mai multe persoane (cel puțin două) și condiția ce privește legătura subiectivă între participanți, mai precis – toți participanții trebuie să manifeste intenție.

6. Activitatea în comun este nu altceva decât o interacțiune care, de fapt, este o prerogativă a psihologiei, aspect ce ține de latura subiectivă și înseamnă activitatea când fiecare participant prin acțiunile sale contribuie la săvârșirea infracțiunii.

7. Nu întotdeauna este necesar ca toți participanții să cunoască despre activitatea infracțională a altora. Totodată, nu se consideră participație, dacă autorul nu este informat despre ajutorul celorlalți participanți, dar nici aceștea nu știu despre activitatea autorului.

8. În cazul participației trebuie să existe o intenție comună, pentru ca infracțiunea să fie calificată, dar nu-i neapărat ca motivele și scopul să fie la toți aceleași.

9. Indiferent de contribuția personală a fiecărui dintre infractori, cu toate că motivele infracțiunii pot fi diferite (de obicei, ele se deosebesc), voința comună a infractorilor de a realiza împreună o anumită faptă rămâne a fi crucială. Cu alte cuvinte, nu ne interesează, sub aspectul îndeplinirii condiției subiective a participației, dacă participanții au fost influențați de același motiv și au urmărit același scop ori au fost impulsionați de motive sau scopuri diferite. De precizat că motivele și scopurile personale se vor lua în considerare separat la aprecierea faptei infracționale pentru fiecare participant în parte (spre exemplu, organizatorul unui omor la comandă se călăuzește de motivul de răzbunare sau de un alt motiv personal, pe când autorul faptei infracționale o va săvârși din interes material, deoarece a fost convins să săvârșească această faptă contra plată).

Referințe:

1. MOLDOVAN, A.T. *Drept penal. Partea generală*. Brașov: Lux Libris, 2009, p.197-209.
2. CURPĂN, V.S. *Complicitatea – formă a participației penale*. Iași, 2000.
3. GUREV, D. *Răpirea unei persoane săvârșite prin participație*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. Seria „Științe sociale”, 2013, nr.8(68), p.121-131.
4. POCORA, M. Participația penală în dreptul comparat. În: *Acta Universitatis George Bacovia*. Juridica - Volume 6. Issue 2/2017. <http://juridica.ugb.ro/>
5. *Jurisprudența Curții Supreme de Justiție în materie penală (2008-2010): Culegere*. Chișinău, 2012, p.74-94.
6. MUREȘAN, M.I. Motivul și scopul diferitor categorii de infracțiuni în cadrul participației și individualizării pedepsei penale. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova*. Seria „Științe socioumane”, ediția a XI-a, nr.2, p.55-58. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/12.Motivul%20si%20scopul%20diferitor%20categorii%20de%20infracțiuni.pdf (Accesat: 28.04.2018)
7. ULIANOVSKI, X. Participația la infracțiunile militare. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.5, p.2-6.

Date despre autor:

Eugen BEJENARU, audient, Institutul Național al Justiției din Republica Moldova.

E-mail: eugen_bejenaru@yahoo.com

Prezentat la 17.05.2018